
ПРАВЕДНИКИ

Рафальська Віра Миколаївна (1907-2003)
Рафальський Павло Леонідович (1904-1988)
Рафальський Євген Павлович (1929-2005)
Абросімова Марія Іванівна (1902-1991)

ВРЯТОВАНА

Мазлах Елеонора Юріївна (1932)

В.М. Рафальська

**Євген Павлович
і Павло Леонідович Рафальські**

З Валентиною Мазлах Віра Рафальська дружила ще студенткою Харківського педтехнікуму. Доля жорстоко повелася з цією молодою жінкою: 1938 року в Москві її батьків було репресовано і розстріляно. Валя розійшлася з чоловіком і жила з донькою Елеонорою в Києві. 29 вересня вона пішла на Сирець, залишивши у Віри дев'ятирічну доньку Нору.

Рафальські сказали сусідам, що батьки Нори загинули під час бомбардування в будинку на Пушкінській вулиці. Друзі принесли одяг для дівчинки, Віра Іванівна освітлила Норі волосся перекисом і відваром ромашки. Дванадцятирічний Женья Рафальський водив Нору на прогулянки. Кербуд дав Рафальським довідку, що у них немає ніяких речей, і це врятувало їх від обшуків, оскільки німці часто ходили квартирами під приводом пошуку єврейських речей. Пізніше в будинку з'явився новий кербуд, який сам оглядав квартири у пошуках єврейського добра. Одного разу він зайшов до Рафальських і застав там Нору, яка не встигла сховатися. Він наказав зареєструвати дівчинку в управі, але Рафальські цього не зробили.

Одного разу Женья пішов з Норою на прогулянку і, загравшись, загубив її, а вона пішла до свого будинку на вул. Михайлівську. Її помітила двірничка, яка виявилася порядною жінкою: увечері вона привела Нору до Рафальських. Подруга Віри, Марія Абросімова, зробила для Нори довідку, що вона, українка Елеонора Устименко, знаходилася в дитбудинку, звідки її взяли на виховання Рафальські.

Незабаром Рафальські переїхали на вул. Короленка, 67, оскільки окрім Нори вони ще переховували наших військовополонених, які тікали з табору, і відправляли їх до партизан.

Всі два роки окупації Нора знаходилася в сім'ї Рафальських. Після визволення Києва Елеонору забрала московська рідня, а її рятівників було заарештовано за помилковим звинуваченням у зв'язках з німцями. Рафальські були безневинно засуджені на 8 років, і лише після смерті Сталіна реабілітовані. Елеонора Мазлах 1951 року приїжджала до Києва, але своїх рятівників там не застала – вони були у засланні. Відвідала вона і Марію Абросімову, яка працювала секретарем в медінституті. Більше вона до Києва не навідувалася, і доля її невідома.

Всі члени родини Рафальських 1998 року удостоєні почесного звання «Праведник Бабиного Яру».